

THE PALIVERSE PROJECT

The Universe of Buddha's Wisdom

Subcommentaries (Tīkā)

The Canon of Discourses - Subcommentaries (Sutta
Piṭaka - Tīkā)

4. The Collection of the Numerical Discourses -
Subcommentaries (4. Aṅguttara Nikāya - Tīkā)

05. Subcommentary on the Book of the Fives (05. Pañcakanipāta-
tīkā)

4. The Fourth Fifty (4. Catutthapaṇṇāsakaṃ)

PaliVerse

4. The Collection of the Numerical Discourses - Subcommentaries

05. Subcommentary on the Book of the Fives

4. Catutthapaṇṇāsakam

1. Saddhammavaggo

151-160. Paṭhamo vaggo uttānatthoyeva.

2. Āghātavaggo

1-5. Paṭhamaāghātaṭṭhapaṭivīnayasuttādivaṇṇanā

161-165. Dutiyassa paṭhame natthi vattabbaṃ. Dutīye āghāto paṭivīnayaṭi ettha, etehīti vā āghātaṭṭhapaṭivīnaya. Tenāha “āghāto etehi paṭivīnetabbo”tiādi.

Nantakanti anantakaṃ, antavirahitaṃ vatthakhaṇḍaṃ. Yadi hi tassa anto bhavēyya, “pilotikā”ti saṅkhaṃ na gaccheyya.

Sevālenāti bījakaṇṇikakesarādibhedena sevālena. Udaḥapappaṭakenāti nīlamaṇḍūkapiṭṭhivaṇṇena udakapiṭṭhiṃ chādetvā nibbattena udakapiṭṭhikena. Ghammena anugatoti ghammena phuṭṭho abhibhūto. Cittuppādanti paṭighasampayuttacittuppādaṃ.

Visabhāgavedanupattiyaṃ kakaceneva iriyāpathapavattinivāraṇena chindanto ābādhati pīletīti ābādho, so assa atthīti ābādhiko. Taṃsamutṭhānena dukkhito sañjātaḍukkho. Bāḷhagilānoti adhimattagilāno. Gāmantanāyakassāti gāmantasampāpakassa.

Pasannabhāvena udakassa acchabhāvo veditabboti āha “acchodakāti pasannodakā”ti. Sādurasatāya sātātāti āha “madhurodakā”ti. Tanukameva salilaṃ visesato sītalaṃ, na bahalāti āha “tanusītasalilā”ti. Setakāti nikkaddamā. Sacikkhallādivasena hi udakassa vivaṇṇatā. Sabhāvato pana taṃ setavaṇṇameva. Tatiyādīni uttānatthāneva.

Paṭhamaāghātaṭṭhapaṭivīnayasuttādivaṇṇanā niṭṭhitā.

6. Nirodhasuttavaṇṇanā

166. Chaṭṭhe amariṇaṇattheti asahanatthe. Anāgataḥvacanaṃ katanti anāgatasaddappayogo kato, attho pana vattamānakālikova. Akkharacintakā hi īdisesu ṭhānesu anokappaṇāmarinaṇatthavasena atthisadde upapade vattamānakālepi anāgataḥvacanaṃ karonti.

Nirodhasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

7-9. Codanāsuttādivaṇṇanā

167-169. Sattame vatthusandassanāti yasmiṃ vatthusmiṃ āpatti, tassa sarūpato dassanaṃ. Āpattisandassanāti yaṃ āpattiṃ so āpanno, tassā dassanaṃ. Saṃvāsappaṭikkhepoti uposathappavāraṇādisaṃvāsassa paṭikkhipanaṃ akaraṇaṃ. Sāmīcippaṭikkhepoti abhivādanādisāmīcikiriyāya akaraṇaṃ. Codayamānenāti codentena. Cuditakassa kāloti cuditakassa codetabbakālo. Puggalanti codetabbapuggalaṃ. Upaparikkhitvāti “ayaṃ cuditakalakkhaṇe tiṭṭhati, na tiṭṭhatī”ti vīmaṃsitvā. Ayasaṃ āropeṭīti “ime maṃ abhūtena abbhācikkhantā ayasaṃ byasanaṃ uppādentī”ti bhikkhūnaṃ ayasaṃ uppādeti. Aṭṭhamanavamāni uttānatthāneva.

Codanāsuttādivaṇṇanā niṭṭhitā.

10. Bhaddajisuttavaṇṇanā

170. Dasame abhibhavitvā ṭhito ime satteti adhippāyo. Yasmā pana so “pāsaṃsabhāvena uttamabhāvena ca te satte abhibhavitvā ṭhito”ti attānaṃ maññati, tasmā vuttaṃ “jeṭṭhako”ti. Aññadatthu dasoti dassane antarāyābhāvavacanena ñeyyavisesapariggāhikabhāvena ca anāvaraṇadassāvitam paṭijānātīti āha “sabbaṃ passatīti adhippāyo”ti.

Bhaddajisuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

Āghātavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

3. Upāsakavaggo

1-6. Sārajjasuttādivaṇṇanā

171-176. Tatiyassa paṭhamadutiyatatiyacatutthe natthi vattabbaṃ. Pañcame upāsakapacchimakoti upāsakanihīno. “Iminā diṭṭhādinā idaṃ nāma maṅgalaṃ bhavissatī”ti evaṃ bālajanaparikkappitakotūhalasaṅkhātena diṭṭhasutamutamaṅgalena samannāgato kotūhalamaṅgaliko. Tenāha “iminā idaṃ bhavissatī”tiādi. Maṅgalaṃ pacceṭīti diṭṭhamaṅgalādibhedaṃ maṅgalameva patthiyāyati. No kammanti kammassakataṃ no patthiyāyati. Imamhā sāsanaṃ ito sabbaññubuddhasāsanaṃ. Bahiddhāti bāhirakasamaye. Dakkhiṇeyyaṃ pariyesatīti “duppaṭipannā dakkhiṇeyyā”ti saññī gavesati. Ettha dakkhiṇapariyesanapubbakāre ekaṃ katvā pañca dhammā veditabbā. Chaṭṭhaṃ uttānameva.

Sārajjasuttādivaṇṇanā niṭṭhitā.

7-8. Vaṇijjāsuttādivaṇṇanā

177-178. Sattame satthavaṇijjāti āvudhabhaṇḍaṃ katvā vā kāretvā vā kataṃ vā paṭilabhitvā tassa vikkayo. Āvudhabhaṇḍaṃ kāretvā tassa vikkayoti idaṃ pana nidassanamattaṃ. Sūkaramigādayo posetvā tesam vikkayoti sūkaramigādayo posetvā tesam maṃsaṃ sampādetvā vikkayo. Ettha ca satthavaṇijjā paroparādhanimittatāya akaraṇīyā vuttā, sattavaṇijjā abhujissabhāvakaraṇato, maṃsavisavaṇijjā vadhahetuto, majjavaṇijjā pamādatṭhānato. Aṭṭhamam uttānameva.

Vaṇijjāsuttādivaṇṇanā niṭṭhitā.

9. Gihisuttavaṇṇanā

179. Navame ābhicetasikānanti abhicetoti abhikkantaṃ visuddhacittaṃ vuccati adhicittaṃ vā, abhicetasi jātāni ābhicetasikāni, abhiceto sannissitānīti vā ābhicetasikāni. Tenevāha “uttamacittanissitāna”nti. Diṭṭhadhammasukhavihārānanti diṭṭhadhamme sukhavihārānaṃ. Diṭṭhadhammoti paccakkho attabhāvo vuccati, tattha sukhavihārānanti attho. Rūpāvacarajjhānānametaṃ adhivacanaṃ. Tāni hi appetvā nisinnā jhāyino imasmiṃyeva attabhāve asaṃkiliṭṭhaṃ nekkhammasukhaṃ vindanti, tasmā “diṭṭhadhammasukhavihārānī”ti vuccanti.

Catubbidhamerayanti pupphāsavo, phalāsavo, guḷāsavo, madhvāsavoti evaṃ catuppabhedaṃ merayaṃ. Pañcavidhañca suranti pūvasurā, piṭṭhasurā, odanasurā, kiṇṇapakkhittā, sambhārasaṃyuttāti evaṃ pañcappabhedaṃ suraṃ. Puññaṃ attho etassāti puññaṃ attho. Yasmā panesa puññaṃ atthiko nāma hoti, tasmā vuttaṃ “puññaṃ atthikassā”ti. Sesamettha uttānameva.

Gihisuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

10. Gavesīsuttavaṇṇanā

180. Dasame sukāraṇanti bodhiparipācanassa ekantikaṃ sundaraṃ kāraṇaṃ. Mandahasitanti īsakaṃ hasitaṃ. Kahaṃ kahanti hāsasaddassa anukaraṇametaṃ. Haṭṭhappahaṭṭhākāramattanti haṭṭhassa pahaṭṭhākāramattaṃ. Yathā gahitasāṅketā “pahaṭṭho bhagavā”ti sañjānanti, evaṃ ākāranidassanamattaṃ.

Idāni iminā pasaṅgena hāsasamuṭṭhānaṃ vibhāgato dassetuṃ “hasitañca nāmeta”ntiādi āraddhaṃ. Tattha ajjupekkhanavasenaṃ hāso na sambhavati, pageva domanassavasenaṃ āha “terasahi somanassasahagatacittēhi”ti. Nanu ca keci kodhavasenaṃ hasantīti? Na, te sampiyanti kodhavatthuṃ tattha “mayaṃ dāni yathākāmakāritaṃ āpajjissāmā”ti duviññeyyantarena somanassacitteneva hāsassa uppajjanato. Tesūti pañcasu somanassasahagatakiriyacittesu. Balavārammaṇeti ulāratame ārammaṇe yamakapāṭihāriyasadise. Dubbalārammaṇeti anulāraārammaṇe.

“Imasmiṃ pana tṭhāne...pe... uppādeti”ti idaṃ porāṇaṭṭhakathāyaṃ tathā āgatattā vuttaṃ, na sahetukasomanassasahagatacittēhi bhagavato sitaṃ na hotīti dassanattaṃ. Abhidhammaṭṭhakāyaṃ pana “atītaṃsādīsū appaṭṭhitaṃ ñāṇaṃ vatvā ‘imehi dhammehi samannāgatassa buddhassa bhagavato sabbaṃ kāyakammaṃ ñāṇapubbaṅgamaṃ ñāṇanuparivattī’tiādivacanato ‘bhagavato idaṃ cittaṃ uppajjati’ti vuttavacanaṃ vicāretabba”nti vuttaṃ. Tattha iminā hasituppādacittena pavattiyamānampi bhagavato sitakaraṇaṃ pubbenivāsaanāgataṃsasabbaññutaññāṇaṃ anuvattakattā ñāṇanuparivattiyevāti evaṃ pana ñāṇanuparivattibhāve sati na koci pāṭiṭṭhakathānaṃ virodho. Tathā hi abhidhammaṭṭhakathāyaṃ “tesaṃ ñāṇaṃ ciṇṇapariyante idaṃ cittaṃ uppajjati”ti vuttaṃ. Avassañcetaṃ evaṃ icchitabbaṃ, aññathā āvajjanacittassapi bhagavato tathārūpe kāle na yujjeyya. Tassapi hi viññattisamuṭṭhāpakabhāvassa nicchitattā. Tathā hi vuttaṃ “evañca katvā manodvārāvajjanassapi viññattisamuṭṭhāpakattaṃ upapannaṃ hoti”ti na ca viññattisamuṭṭhāpakatte taṃsamutṭhānakāyaviññattiyā kāyakammādibhāvaṃ āpajjanabhāvo vissajjati.

Hasitanti sitameva sandhāya vadati. Tenāha “evaṃ appamattakampī”ti. Samosaritā vijjulatā. Sā hi itaravijjulatā viya khaṇaṭṭhitiyā sīghanirodhā ca na hoti, apica kho dandhanirodhā, na ca sabbakālikā. Dīdhiti pāvaka mahāmeghato vā cātuddīpika mahāmeghato vā niccharati. Tenāha “cātuddīpika mahāmeghamukhato”ti. Ayaṃ kira tāsāṃ rasmīnaṃ dhammatā, yadidaṃ tikkhattuṃ sīsāṃ padakkhiṇaṃ katvā dāṭhaggesuyeva antaradhānaṃ. Sesamettha suviññeyyameva.

Gavesīsuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

Upāsakavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

4. Araññavaggo

1. Āraññikasuttavaṇṇanā

181. Catutthassa paṭhame appicchatameva nissāyātiādīsu “iti appiccho bhavissāmī”ti idaṃ me āraññikaṅgaṃ appicchatāya saṃvattissati, “iti santuṭṭho bhavissāmī”ti idaṃ me āraññikaṅgaṃ santuṭṭhiyā saṃvattissati, “iti kilese sallikhissāmī”ti idaṃ me āraññikaṅgaṃ kilesasallikhanatthāya saṃvattissatīti āraññiko hoti. Aggoti jeṭṭhako. Sesāni tasseva vevacanāni.

Gavā khīranti gāvito khīraṃ nāma hoti, na gāviyā dadhi. Khīraṃhā dadhītiādīsupi ese va nayo. Evamevanti yathā etesu pañcasu gorasesu sappimaṇḍo aggo, evamevaṃ imesu pañcasu āraññikesu yo ayaṃ appicchatādīni nissāya āraññiko hoti, ayaṃ aggo ceva seṭṭho ca makkho ca pavaro ca. Imesu āraññikesu jātiāraññikā veditabbā, na āraññikanāma mattenā āraññikāti veditabbā. Paṃsukūlikādīsupi ese va nayo.

Āraññikasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

Araññavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

5. Brāhmaṇavaggo

1. Soṇasuttavaṇṇanā

191. Pañcamassa paṭhame sampiyenevāti aññamaññapemeneva kāyena ca cittaṇa ca missībhūtā saṅghaṭṭitā saṃsaṭṭhā hutvā saṃvāsaṃ vattenti, na appiyena niggahena vāti vuttaṃ hoti. Tenāha “piya”ntiādi. Udaraṃ avadihati upacīnoti pūretīti udarāvadehakaṃ. Bhāvanapumaṃsakañcetaṃ, udarāvadehakaṃ katvā udaraṃ pūretvāti attho. Tenāha “udaraṃ avadihitvā”tiādi.

Soṇasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

2. Doṇabrāhmaṇasuttavaṇṇanā

192. Dutiye pavattāroti pāvacaṇabhāvena vattāro. Yasmā te tesāṃ mantānaṃ pavattanakā, tasmā āha “pavattayitāro”ti. Sudde bahi katvā rahobhāsitaḥṭṭhena mantā eva taṃtaṃtaṃthappaṭipattihetutāya mantapadaṃ. Anupanītāsādhāraṇatāya rahassa bhāvena vattabbakiriyaṃ adhi gamūpāyaṃ. Sajjhāyitanti gāyana vasena sajjhāyitaṃ. Taṃ pana udattānu dattādīnaṃ sarānaṃ sampadāvaseneva icchitanti

āha “sarasampattivasenā”ti. Aññesaṃ vuttanti pāvacaṇabhāvena aññesaṃ vuttaṃ. Samupabyūḷhanti saṅgahetvā uparūpari saññūḷhaṃ. Rāsikatanti iruvedaya juvedasā mavedādivasena, tatthāpi paccekaṃ mantabrahmādivasena, ajjhāyānuvākādivasena ca rāsikataṃ. Tesanti mantānaṃ kattūnaṃ. Dibbena cakkhunā oloketvāti dibbacakkhuparibhaṇḍena yathākammūpagaññaṇena sattānaṃ kammassakatādiṃ, paccakkhato dassanaṭṭhena dibbacakkhusadisena pubbenivāsaññaṇena atītakappe brāhmaṇānaṃ mantajjhenavidhiṇca oloketvā. Pāvacaṇena saha saṃsandetvāti kassapasammāsambuddhassa yaṃ vacanaṃ vaṭṭasannissitaṃ, tena saha aviruddhaṃ katvā. Na hi tesāṃ vivaṭṭasannissito attho paccakkho hoti. Aparāpareti aṭṭhakādīhi aparāpare pacchimā okkākarājakālādīsu uppannā. Pakkhipitvāti aṭṭhakādīhi ganthitamantapadesu kilesasannissitapadānaṃ tattha tattha pade pakkhipanaṃ katvā. Viruddhe akaṃsūti brāhmaṇadhammikasuttādīsu āgatanayena saṃkilesatthadīpanato paccanīkabhūte akaṃsu.

Usūnaṃ asanakammaṃ issatthaṃ, dhanusippena jīvikā. Idha pana issatthaṃ viyāti issatthaṃ, sabbaāvudhajīvikāti āha “yodhājīvakammenā”ti, āvudhaṃ gahetvā upaṭṭhānakammenāti attho. Rājaporisaṃ nāma vinā āvudhena poroheccāmaccaṃkammādirājakammaṃ katvā rājupaṭṭhānaṃ. Sippaññatarenāti gahitāvasesena hatthiassasippādīnā. Kumārabhāvato pabhuti caraṇena komārabrahmacariyaṃ.

Udakaṃ pātetvā dentīti dvāre ṭhitasseva brāhmaṇassa hatthe udakaṃ āsiṇcantā “idaṃ te, brāhmaṇa, bhariyaṃ posāpanatthāya demā”ti vatvā denti. Kasmā pana te evaṃ brahmacariyaṃ caritvāpi dāraṃ pariyesanti, na yāvajīvaṃ brahmacārino hontīti? Micchādiṭṭhivasena. Tesañhi evaṃ diṭṭhi hoti “yo puttaṃ na uppādeti, so kulavaṃsacchedakaro hoti, tato niraye paccatī”ti. Cattāro kira abhāyitabbaṃ bhāyanti gaṇḍupādako, kīkī, kontinī, brāhmaṇoti. Gaṇḍupādā kira mahāpathaviyā khayanaṃbhayaṇa mattabhojanā honti, na bahuṃ mattikaṃ khādanti. Kīkī sakuṇikā ākāsapatanabhayaṇa aṇḍassa upari uttānā seti. Kontinī sakuṇī pathavīkampanabhayaṇa pādehi bhūmiṃ na suṭṭhu akkamati. Brāhmaṇā kulavaṃsūpacchedabhayaṇa dāraṃ pariyesanti. Āhu cettha -

“Gaṇḍupādō kīkī ceva, kontī brāhmaṇadhammiko;
Ete abhayaṃ bhāyanti, sammūlha caturō janā”ti.

Sesamettha uttānameva.

Doṇabrāhmaṇasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

3. Saṅgāravasuttavaṇṇanā

193. Tatiye paṭhamaññevāti puretaraṃyeva, asajjhāyakatānaṃ mantānaṃ appaṭibhānaṃ pageva paṭhamāyeva siddhaṃ, tattha vattabbameva natthīti adhippāyo. Pariyuṭṭhānaṃ nāma abhibhavo gahaṇanti āha “kāmarāgapariyuṭṭhitenāti kāmarāgaggahitenā”ti. Vikkhambheti apanetīti vikkhambhanaṃ, paṭipakkhato nissarati etenāti nissaraṇaṃ. Vikkhambhanañca taṃ nissaraṇaṇcāti vikkhambhananissaraṇaṃ. Tenāha “tatthā”tiādi. Sesapadadvayepi eseṇa nayo. Attanā araṇīyo pattabbo attho attattho. Tathā parattho veditabbo.

“Aniccato anupassanto niccasaññaṃ pajahatī”tiādīsu byāpādādīnaṃ anāgatattā byāpādavāre tadaṅganissaraṇaṃ na gahitaṃ. Kiñcāpi na gahitaṃ, paṭisaṅkhānavasena tassa vinodetabbatāya tadaṅganissaraṇampi labbhatevāti sakkā viññātum. Ālokasaññaṃ upacārappattā vā appanāppattā vā. Yo koci kasiṇajjhānādibhedo samatho. Dhammavavatthānaṃ upacārappanāppattavasena gahetabbam.

Kudhitoti tatto. Ussūrakajātoti tasseeva kudhitabhāvassa ussūrakaṃ accuṇḥataṃ patto. Tenāha “usumakajāto”ti. Tilabījākādibhedenāti tilabījakaṇṇikakesarādibhedena sevālena. Paṇakenāti udakapicchillena. Appasanno ākulatāya. Asannisinno kalaluppattiyā. Anālokaṭṭhāneti ālokarahite ṭhāne.

Saṅgārasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

4. Kāraṇapālīsuttavaṇṇanā

194. Catutthe paṇḍito maññaṇeti ettha maññaṇeti idaṃ “maññaṇatī”ti iminā samānatthaṃ nipātapadaṃ. Tassa iti-saddaṃ ānetvā atthaṃ dassento “paṇḍitoti maññaṇatī”ti āha. Anumatipucchāvasena cetam vuttaṃ. Tenevāha “udāhu no”ti. “Taṃ kiṃ maññaṇati bhavaṃ piṅgiyānī samaṇassa gotamassa paññaṇaveyyattiya”nti vuttamevatthaṃ puna gaṇhanto “paṇḍito maññaṇe”ti āha, tasmā vuttaṃ “bhavaṃ piṅgiyānī samaṇaṃ gotamaṃ paṇḍitoti maññaṇati udāhu no”ti, yathā te khameyya, tathā naṃ kathehīti adhippāyo. Ahaṃ ko nāma, mama avisayo esoti dasseti. Ko cāti hetunissakke paccattavacananti āha “kuto cā”ti. Tathā cāha “kena kāraṇena jānissāmī”ti, yena kāraṇena samaṇassa gotamassa paññaṇaveyyattiyaṃ jāneyyaṃ, taṃ kāraṇaṃ mayi natthīti adhippāyo. Buddhoyeva bhavēyya abuddhassa sabbathā buddhaññānubhāvaṃ jānitum asakkuṇeyyattāti. Vuttañhetam - “appamattakaṃ panetaṃ, bhikkhave, oramattakaṃ sīlamattakaṃ, yena puthujjano tathāgatassa vaṇṇaṃ vadamāno vadeyya. Atthi, bhikkhave, aññaṇa dhammā gambhīrā duddasā duranubodhā...pe... yehi tathāgatassa yathābhūtaṃ vaṇṇaṃ sammā vadamāno vadeyyā”ti ca. Etthāti “sopi nūnassa tādiso”ti etasmiṃ pade.

Pasatthappasatthoti pasatthehi pāsaṃsehi attano guṇeheva so pasattho, na tassa kittinā, pāsaṃsāsabhāveneva pāsaṃsoti attho. Tenāha “sabbaguṇāna”ntiādi. Maṇiratananti cakkavattino maṇiratanaṃ.

Sadevake pāsaṃsānampi pāsaṃsoti dassetuṃ “pasatthehi vā”ti dutiyavikappo gahito. Araṇīyato attho, so eva vasatīti vasoti atthavasō. Tassa tassa payogassa ānisaṃsabhūtaṃ phalanti āha “atthavasanti atthānisaṃsa”nti. Attho vā phalaṃ tadadhīnavuttitāya vaso etassāti atthavasō, kāraṇaṃ.

Khuddakamadhūti khuddakamakkhikāhi katadaṇḍakamadhu. Aneḷakanti niddosaṃ apagatamakkhikaṇḍakaṃ.

Udāharīyati ubbegapītivasenāti udānaṃ, tathā vā udāharaṇaṃ udānaṃ. Tenāha “udāhāraṃ udāharī”ti. Yathā pana taṃ vacanaṃ udānanti vuccati, taṃ dassetuṃ “yathā hī”tiādi vuttaṃ. Sesam suviññeyyameva.

Kāraṇapālīsuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

5. Piṅgiyānīsuttavaṇṇanā

195. Pañcame sabbasaṅgāhikanti sarīragatassa ceva vatthālaṅkāragatassa cāti sabbassa nīlabhāvassa saṅgāhakavacanam. Tassevāti nīlādisabbasaṅgāhikavasena vuttaatthasseva. Vibhāgadassananti pabhedadassanam. Yathā te licchavirājāno apītādivaṇṇā eva keci keci vilepanavasena pītādivaṇṇā khāyimsu, evam anīlādivaṇṇā eva keci vilepanavasena nīlādivaṇṇā khāyimsu. Te kira suvaṇṇavicittehi maṇiobhāsehi ekanīlā viya khāyanti.

Kokanadanti vā padumavisesanam yathā “kokāsaka”nti. Tam kira bahupattam vaṇṇasampannam ativiya sugandhañca hoti. Ayañhettha attho - yathā kokanadasaṅkhātam padumam pāto sūriyuggamanavelāya phullam vikasitam avītagandham siyā virocamānam, evam sarīragandhena guṇagandhena ca sugandham, saradakāle antalikkhe ādiccamiva attano tejasā tapantam, aṅgehi niccharantajutitāya aṅgīrasam sambuddham passāti.

Piṅgiyānīsuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

6. Mahāsupinasuttavaṇṇanā

196. Chaṭṭhe dhātukkhobhakaraṇapaccayo nāma visabhāgabhesajjasenāsanāhārādipaccayo. Atthakāmatāya vā anattakāmatāya vāti pasannā atthakāmatāya, kuddhā anattakāmatāya. Atthāya vā anattāya vāti sabhāvato bhavitabbāya atthāya vā anattāya vā. Upasaṃharantīti attano devānubhāvena upanenti. Bodhisattamātā viya puttapaṭilābhanimittanti tadā kira pure puṇṇamāya sattamadivasato paṭṭhāya vigatasurāpānam mālāgandhādivibhūtisampannam nakkhattakīlam anubhavamānā bodhisattamātā sattame divase pātova utṭhāya gandhodakena nahāyitvā sabbālaṅkārabhūsitā varabhojanam bhuñjitvā uposathaṅgāni adhiṭṭhāya sirigabbham pavisitvā sirisayane nipannā niddam okkamamānā imam supinam addasa - cattāro kira nam mahārājāno sayaneneva saddhim ukkhipitvā anotattadham netvā nahāpetvā dibbavattham nivāsetvā dibbagandhehi vilimpetvā dibbapupphāni piḷandhetvā tato avidūre rajatapabbato, tassa anto kanakavimānam atthi, tasmim pācīnato sīsam katvā nipajjāpesum. Atha bodhisatto setavaravāraṇo hutvā tato avidūre eko suvaṇṇapabbato, tattha caritvā tato oruyha rajatapabbatam āruhitvā kanakavimānam pavisitvā mātaram padakkhiṇam katvā dakkhiṇapassam phāletvā kucchim pavitṭhasadiso ahosi. Imam supinam sandhāya etam vuttam “bodhisattamātā viya puttapaṭilābhanimitta”nti.

Kosalarājā viya soḷasa supineti -

“Usabhā rukkhā gāviyo gavā ca,
Asso kaṃso siṅgālī ca kumbho;
Pokkharaṇī ca apākacandanam,
Lābūni sīdanti silāplavanti.

“Maṇḍūkiyo kaṇhasappe gilanti,
Kākam suvaṇṇā parivārayanti;
Tasā vakā eḷakānam bhayā hī”ti. -

Ime soḷasa supine passanto kosalarājā viya.

1. Ekadivasam kira kosalamahārājā rattim niddūpagato pacchimayāme soḷasa mahāsupine passi. Tattha cattāro añjanavaṇṇā kāḷausabhā “yujjhissāmā”ti catūhi disāhi rājaṅgaṇam āgantvā “usabhayuddham passissāmā”ti mahājane sannipatite yujjhanākāram dassetvā naditvā gajjitvā ayujjhivāva paṭikkantā. Imaṃ paṭhamam supinaṃ addasa.
2. Khuddakā rukkhā ceva gacchā ca pathaviṃ bhinditvā vidatthimattampi ratanamattampi anuggantvāva pupphanti ceva phalanti ca. Imaṃ dutiyam addasa.
3. Gāviyo tadahujātānam vacchānam khīraṃ pivantiyo addasa. Ayaṃ tatiyo supino.
4. Dhuravāhe ārohapariṇāhasampanne mahāgoṇe yugaparamparāya ayojetvā taruṇe godamme dhure yojente addasa. Te dhuraṃ vahituṃ asakkontā chaḍḍetvā aṭṭhamasu, sakaṭāni nappavattiṃsu. Ayaṃ catuttho supino.
5. Ekaṃ ubhatomukham assam addasa. Tassa ubhosu passesu yavasam denti, so dvīhipi mukhehi khādati. Ayaṃ pañcama supino.
6. Mahājano satasahassagghanikaṃ suvaṇṇapātiṃ sammajjitvā “idha passāvaṃ karohi”ti ekassa jarasiṅgālassa upanāmesi. Taṃ tattha passāvaṃ karontaṃ addasa. Ayaṃ chaṭṭho supino.
7. Eko puriso rajjuṃ vaṭṭetvā pādamūle nikkhipati. Tena nisinnapīṭhassa heṭṭhā sayitā chātasiṅgālī tassa ajānantasseva taṃ khādati. Imaṃ sattamaṃ supinaṃ addasa.
8. Rājadvāre bahūhi tucchakumbhehi parivāretvā ṭhapitaṃ ekaṃ mahantaṃ pūritakumbham addasa. Cattāropi pana vaṇṇā catūhi disāhi catūhi anudisāhi ca ghaṭehi udakaṃ ānetvā pūritakumbhameva pūrenti, pūritaṃ pūritaṃ udakaṃ uttaritvā palāyati. Tepi punappunaṃ tattheva udakaṃ āsiṅcanti, tucchakumbhe oloketāpi natthi. Ayaṃ aṭṭhamo supino.
9. Ekaṃ pañcapadumasañchannaṃ gambhīraṃ sabbatotitthaṃ pokkharāṇiṃ addasa. Samantato dvipadacatuppadā otaritvā tattha pānīyaṃ pivanti. Tassa majjhe gambhīraṭṭhāne udakaṃ āvilaṃ, tīrappadese dvipadacatuppadānaṃ akkamaṇaṭṭhāne acchaṃ vippasannamanāvilaṃ. Ayaṃ navamo supino.
10. Ekissāyeva kumbhiyā paccamānaṃ odanaṃ apākaṃ addasa. “Apāka”nti vicāretvā vibhajitvā ṭhapitaṃ viya tīhākārehi paccamānaṃ ekasmiṃ passe atikilino hoti, ekasmiṃ uttaṇḍulo, ekasmiṃ supakkoti. Ayaṃ dasamo supino.
11. Satasahassagghanakaṃ candanasāraṃ pūtitakkena vikkiṇante addasa. Ayaṃ ekādasamo supino.
12. Tucchalābūni udae sīdantāni addasa. Ayaṃ dvādasamo supino.
13. Mahantamahantā kūṭāgārappamāṇā ghanasilā nāvā viya udae plavamānā addasa. Ayaṃ terasamo supino.
14. Khuddakamadhukapupphappamāṇā maṇḍūkiyo mahante kaṇhasappe vegena anubandhitvā uppalanāle viya chinditvā maṃsaṃ khāditvā gilantiyo addasa. Ayaṃ cuddasamo supino.

15. Dasahi asaddhammehi samannāgataṃ gāmagocaraṃ kākaṃ kañcanaṇṇaṇṇatāya “suvaṇṇā”ti laddhanāme suvaṇṇarājahaṃse parivārente addasa. Ayaṃ pannarasamo supino.

16. Pubbe dīpino eḷake khādanti. Te pana eḷake dīpino anubandhitvā muramurāti khādante addasa. Athaññe tasā vakā eḷake dūratova disvā tasitā tāsappattā hutvā eḷakānaṃ bhayā palāyitvā gumbagahanāni pavisitvā nilīyimsu. Ayaṃ soḷasamo supino.

1. Tattha adhammikānaṃ rājūnaṃ, adhammikānañca manussānaṃ kāle loka viparivattamāne kusale osanne akusale ussanne lokassa parihānakāle devo na sammā vasissati, meghapādā pacchijjissanti, sassāni milāyissanti, dubbhikkhaṃ bhavissati, vassitukāmā viya catūhi disāhi meghā utṭhahitvā itthikāhi ātape patthaṭānaṃ vīhiādīnaṃ temanabhayena antopavesitakāle purisesu kudālapītake ādāya āḷibandhanatthāya nikkhantesu vassanākāraṃ dassetvā gajjitvā vijjulatā nicchāretvā usabhā viya ayujjhivā avassitvāva palāyissanti. Ayaṃ paṭhamassa vipāko.

2. Lokassa parihānakāle manussānaṃ parittāyukakāle sattā tibbarāgā bhavissanti, asampattavayāva kumāriyo purisantaraṃ gantvā utuniyo ceva gabbhiniyo ca hutvā puttadhītāhi vaḍḍhissanti. Khuddakarukkhaṇaṃ pupphaṃ viya hi tāsāṃ utunibhāvo, phalaṃ viya ca puttadhītaro bhavissanti. Ayaṃ dutiyassa vipāko.

3. Manussānaṃ jeṭṭhāpacāyikakammasa naṭṭhakāle sattā mātāpitūsu vā sassasasuresu vā lajjaṃ anupaṭṭhapetvā sayameva kuṭumbaṃ saṃvidahantāva ghāsacchādanamattampi mahallakānaṃ dātukāmā dassanti, adātukāmā na dassanti. Mahallakā anāthā hutvā asayaṃvasī dārake ārādhettvā jīvissanti tadahujātānaṃ vacchakānaṃ khīraṃ pivantiyo mahāgāviyo viya. Ayaṃ tatiyassa vipāko.

4. Adhammikaṃ rājūnaṃ kāle adhammikaṃ rājāno paṇḍitānaṃ pavenīkusalānaṃ kammanittharaṇasamatthānaṃ mahāmattānaṃ yasaṃ na dassanti, dhammasabhāyaṃ vinicchayaṭṭhānēpi paṇḍite vohāra kusale mahallake amacce na ṭhapessanti, tabbiparītānaṃ pana taruṇataruṇānaṃ yasaṃ dassanti, tathārūpe eva ca vinicchayaṭṭhāne ṭhapessanti. Te rājakammāni ceva yuttāyuttañca ajānantā neva taṃ yasaṃ ukkhipituṃ sakkhissanti, na rājakammāni nittharituṃ. Te asakkontā kammadhuraṃ chaḍḍessanti, mahallakāpi paṇḍitāmaccā yasaṃ alabhantā kiccāni nittharituṃ samatthāpi “kiṃ amhākaṃ etehi, mayaṃ bāhirakā jātā, abbhantarikā taruṇadārakā jānissanti”ti uppannāni kammāni na karissanti. Evaṃ sabbatthāpi tesāṃ rājūnaṃ hāniyeva bhavissati, dhuraṃ vahituṃ asamatthānaṃ vacchadammānaṃ dhure yojitakālo viya dūravāhānañca mahāgoṇānaṃ yugaparamparāya ayojitakālo viya bhavissati. Ayaṃ catutthassa vipāko.

5. Adhammikaṃ rājakāleyeva adhammikaṃ bālārājāno adhammike lolamanusse vinicchaye ṭhapessanti, te pāpapuññesu anādarā bālā sabhāyaṃ nisīditvā vinicchayaṃ dentā ubhinnaṃpi atthapaccatthikānaṃ hatthato lañjaṃ gahetvā khādissanti asso viya dvīhi mukhehi yavasāṃ. Ayaṃ pañcamassa vipāko.

6. Adhammikāyeva vijātirājāno jātisampannānaṃ kulaputtānaṃ āsaṅkāya yasaṃ na dassanti, akulīnānaṃyeva dassanti. Evaṃ mahākulāni duggatāni bhavissanti, lāmakakulāni issarāni. Te ca kulīnapurisā jīvitūṃ asakkontā “ime nissāya jīvissāmā”ti

akulīnānaṃ dhītarō dassanti, iti tāsāṃ kuladhītānaṃ kulīnehi saddhiṃ saṃvāso jarasiṅgālassa suvaṇṇapātiyaṃ passāvakaraṇasādiso bhavissati. Ayaṃ chaṭṭhassa vipāko.

7. Gacchante gacchante kāle itthiyo purisalolā surālōlā alaṅkāralolā visikhālōlā āmisalolā bhavissanti dussilā durācārā. Tā sāmikehi kasigorakkhādīni kammāni katvā kicchena kasirena sambhataṃ dhanam jārehi saddhiṃ suram pivantiyo mālāgandhavilepanam dhārayamānā antogehe accāyikampi kiccaṃ anoloketvā gehaparikkhepassa uparibhāgenapi chiddatṭhānehi jāre upadhārayamānā sve vapitabbayuttakam bījampi koṭṭetvā yāgubhattakhajjakāni pacitvā khādamānā vilumpissanti heṭṭhāpīṭhake nipannachātasiṅgālī viya vaṭṭetvā vaṭṭetvā pādamūle nikkhittarajjum. Ayaṃ sattamassa vipāko.

8. Gacchante gacchante kāle loko parihāyissati, raṭṭham nirojam bhavissati, rājāno duggatā kapaṇā bhavissanti. Yo issaro bhavissati, tassa bhaṇḍāgāre sataśassamattā bhavissanti. Te evaṃduggatā sabbe jānapade attanova kammaṃ kāressanti, upaddutā manussā sake kammante chaḍḍetvā rājūnaṃyeva atthāya pubbaṇṇāparaṇṇāni vapantā rakkhantā lāyantā maddantā pavesentā ucchukkhettāni karontā yantāni vāhentā phāṇitādīni pacantā pupphārāme phalārāme ca karontā tattha tattha nipphannāni pubbaṇṇādīni āharitvā rañño koṭṭhāgārameva pūressanti. Attano gehesu tucchakoṭṭhe oloketāpi na bhavissanti, tucchakumbhe anoloketvā pūritakumbhapūraṇasādisameva bhavissati. Ayaṃ aṭṭhamassa vipāko.

9. Gacchante gacchante kāle rājāno adhammikā bhavissanti, chandādivasena agatiṃ gacchantā rajjam kāressanti, dhammena vinicchayaṃ nāma na dassanti lañjavittakā bhavissanti dhanalolā, raṭṭhavāsikesu tesam khantimettānuddayā nāma na bhavissanti, kakkhālā pharusā ucchuyante ucchubhaṇḍikā viya manusse pīlentā nānappakāram baliṃ uppādetvā dhanam gaṇhissanti. Manussā balipīlitā kiñci dātum asakkontā gāmanigamādayo chaḍḍetvā paccantaṃ gantvā vāsam kappessanti. Majjhimañjanapado suñño bhavissati, paccanto ghanavāso seyyathāpi pokkharaṇiyā majjhe udakam āvilaṃ pariyaṇṇe vippasannaṃ. Ayaṃ navamassa vipāko.

10. Gacchante gacchante kāle rājāno adhammikā bhavissanti, tesu adhammikesu rājayuttāpi brāhmaṇagahapatikāpi negamajānapadāpīti samaṇabrāhmaṇe upādāya sabbe manussā adhammikā bhavissanti. Tato tesam ārakkhadevatā, balipaṭṭigāhikadevatā, rukkhadevatā, ākāsaṭṭhadevatāti evaṃ devatāpi adhammikā bhavissanti. Adhammikaṃrājūnaṃ rajje vātā visamā kharā vāyissanti, te ākāsaṭṭhakavimānāni kampessanti. Tesu kampitesu devatā kupitā devaṃ vassitum na dassanti. Vassamānopi sakalaraṭṭhe ekappahāreneva na vassissati, vassamānopi sabbattha kasikammassa vā vappakammassa vā upakāro hutvā na vassissati. Yathā ca raṭṭhe, evaṃ janapadehi gāmehi ekataḷākasaṃ ekappahārena na vassissati, taḷākassa uparibhāge vassanto heṭṭhābhāge na vassissati, heṭṭhā vassanto upari na vassissati. Ekasmim bhāge sassam ativassena nassissati, ekasmim avassanena milāyissati, ekasmim sammā vassamāno sampādessati. Evaṃ ekassa rañño rajje vuttasassā vipāko. Tippakārā bhavissanti ekakumbhiyā odano viya. Ayaṃ dasamassa vipāko.

11. Gacchante gacchanteyeva kāle sāsane parihāyante paccayalolā alajjikā bahū bhikkhū bhavissanti. Te bhagavatā paccayaloluppaṃ nimmathetvā kathitadhammadesanaṃ cīvarādicatupaccayahetu paresam desessanti. Paccayehi

mucchitvā nittharaṇapakkhe ʒhitā nibbānābhimukhaṃ katvā desetum na sakkhissanti. Kevalaṃ “padabyañjanasampattiñceva madhurasaddaṇca sutvā mahagghāni cīvarādīni dassanti” iccevaṃ desessanti. Apare antaravīthicatukkarājadvārādīsu nisīditvā kahāpaṇaāḍḍhakahāpaṇapādamāsakarūpādīnipi nissāya desessanti. Iti bhagavatā nibbānagghanaṃ katvā desitaṃ dhammaṃ catupaccayatthāya ceva kahāpaṇādiatthāya ca vikkīṇitvā desentā sataṣaḥsaḥsaḥsaḥsaḥsaḥ candanasāraṃ pūtitakkena vikkīṇantā viya bhavissanti. Ayaṃ ekādasamassa vipāko.

12. Adhammikaṛājakāle loka viparivattanteyeva rājāno jātisampannānaṃ kulaputtānaṃ yasaṃ na dassanti, akulīnānaññeva dassanti. Te issarā bhavissanti, itarā daliddā. Rājasammukhepi rājadvārepi amaccasammukhepi vinicchayatthānepi tucchalābusadisānaṃ akulīnānaṃyeva kathā osīditvā ʒhitā viya niccalā suppatiṭṭhitā bhavissati. Saṅghasannipātepi saṅghakammagaṇakammaṭṭhānesu ceva pattacīvaraparivenādivinicchayatthānesu ca dussīlānaṃ pāpapuggalānaṃyeva kathā niyyānikā bhavissati, na lajjibhikkhūnanti evaṃ sabbatthāpi tucchalābūnaṃ sīdanakālo viya bhavissati. Ayaṃ dvādasamassa vipāko.

13. Tādiseyeva kāle adhammikaṛājāno akulīnānaṃ yasaṃ dassanti. Te issarā bhavissanti, kulīnā duggatā. Tesu na keci gāravaṃ karissanti, itaresuyeva karissanti. Rājasammukhe vā amaccasammukhe vā vinicchayatthāne vā vinicchayakusalānaṃ ghanasilāsadisānaṃ kulaputtānaṃ kathā na ogāhitvā patiṭṭhahissati. Tesu kathentesu “kiṃ ime kathenti” ti itare parihāsameva karissanti. Bhikkhusannipātepi vuttappakāresu ʒhānesu neva pesale bhikkhū garukātabbe maññissanti, nāpi nesaṃ kathā pariyogāhitvā patiṭṭhahissati, silānaṃ plavanakālo viya bhavissati. Ayaṃ terasamassa vipāko.

14. Loka parihāyanteyeva manussā tibbarāgādi jātikā kilesānuvattakā hutvā taruṇānaṃ attano bhariyānaṃ vase vattissanti. Gehe dāsakammakārādayopi gomahiṃsādayopi hiraññasuvaṇṇampi sabbam tāsāmyeva āyattaṃ bhavissati. “Asukaṃ hiraññasuvaṇṇaṃ vā paricchadādi jātānaṃ vā kaha” nti vutte “yattha vā tattha vā hotu, kiṃ tuyhiminā byāpārena, tvaṃ mayhaṃ ghare santaṃ vā asantaṃ vā jānitukāmo jāto” ti vatvā nānappakārehi akkositvā mukhasattīhi koṭṭetvā dāsaceṭake viya vase katvā attano issariyaṃ pavattessanti. Evaṃ madhukapupphappamaṇānaṃ maṇḍūkīnaṃ āsivise kaṇhasappe gilanaṃkalo viya bhavissati. Ayaṃ cuddasamassa vipāko.

15. Dubbalaṛājakāle pana rājāno hatthisippādīsu akusalā yuddhesu avisāradā bhavissanti. Te attano rājādhipaccaṃ āsaṅkamānā samānajatīkānaṃ kulaputtānaṃ issariyaṃ adatvā attano pādamūlikanahāpanakappakādīnaṃ dassanti. Jātigottasampannā kulaputtā rājakule patiṭṭhaṃ alabhamānā jīvikaṃ kappetum asamatthā hutvā issariye ʒhite jātigottahīne akulīne upaṭṭhahantā vicarissanti, suvaṇṇarājahaṃsehi kākassa parivāritakālo viya bhavissati. Ayaṃ pannarasamassa vipāko.

16. Adhammikaṛājakāleyeva ca akulīnāva rājavallabhā issarā bhavissanti, kulīnā apaññātā duggatā. Te rājānaṃ attano kathaṃ gāhāpetvā vinicchayatthānādīsu balavanto hutvā dubbalānaṃ paveṇiāgatāni khattavatthādīni “amhākaṃ santakānī” ti abhiyuñjitvā te “na tumhākaṃ, amhāka” nti āgantvā vinicchayatthānādīsu vivadante vettalatādīhi paharāpetvā gīvāyaṃ gahetvā apakaḍḍhāpetvā “attano pamāṇaṃ na

jānātha, amhehi saddhiṃ vivadatha, idāni vo paharāpetvā rañño kathetvā hatthapādachedādīni kāressāmā”ti santajjessanti. Te tesam bhayena attano santakāni vatthūni “tumahākaṃyeva tāni, gaṇhathā”ti niyyātetvā attano gehāni pavisitvā bhītā nipajjissanti. Pāpabhikkhūpi pesale bhikkhū yathāruci viheṭhessanti. Pesalā bhikkhū paṭisaraṇaṃ alabhamānā araññaṃ pavisitvā gahanaṭṭhānesu nilīyissanti. Evaṃ hīnājaccehi ceva pāpabhikkhūhi ca upaddutānaṃ jātīmantakulaputtānañceva pesalabhikkhūnañca eḷakānaṃ bhayena tasavakānaṃ palāyanakālo viya bhavissati. Ayaṃ soḷasaṃmassa vipāko. Evaṃ tassa tassa anattassa pubbanimittabhūte soḷasa mahāsupine passi. Tena vuttaṃ “kosalarājā viya soḷasa supine”ti. Ettha ca pubbanimittato attano atthānatthanimittaṃ supinaṃ passanto attano kammānubhāvena passati. Kosalarājā viya lokassa atthānatthanimittaṃ supinaṃ passanto pana sabbasattasādhāraṇakammānubhāvena passatīti veditabbaṃ.

Kuddhā hi devatāti mahānāgavīhāre mahātherassa kuddhā devatā viya. Rohaṇe kira mahānāgavīhāre mahāthero bhikkhusaṅghaṃ anapaloketvāva ekaṃ nāgarukkhaṃ chindāpesi. Rukkhe adhivatthā devatā therassa kuddhā paṭhamameva naṃ saccasupinena palobhetvā pacchā “ito te sattadivasamatthake upaṭṭhāko rājā marissatī”ti supine ārocesi. Thero taṃ kathaṃ āharitvā rājorodhānaṃ ācikkhi. Tā ekappahāreneva mahāvīraṃ viraviṃsu. Rājā “kiṃ eta”nti pucchi. Tā “evaṃ therena vutta”nti ārocayīṃsu. Rājā divasaṃ gaṇāpetvā sattāhe vītivate therassa hatthapāde chindāpesi. Ekantaṃ saccameva hotīti phalassa saccabhāvato vuttaṃ, dassanaṃ pana vipallatthameva. Teneva pahīnavipallāsā pubbanimittabhūtaṃpi supinaṃ na passanti. Dvīhi tīhi pi kāraṇehi kadāci supinaṃ passatīti āha “saṃsaggaḥhedato”ti. “Asekhā na passanti pahīnavipallāsattā”ti vacanato catunnaṃpi kāraṇānaṃ vipallāsā eva mūlakāraṇanti daṭṭhabbaṃ.

Tanti supinakāle pavattaṃ bhavaṅgacittaṃ. Rūpanimittādiārammaṇanti kammakammanimittagatinimittato aññaṃ rūpanimittādiārammaṇaṃ na hoti. Īdisānīti paccakkhato anubhūtapubbaparikappitarūpādiārammaṇāni ceva rāgādisampayuttāni ca. Sabbahārikacittanāti pakaticittena.

Dvīhi antehi muttoti kusalākusalasaṅkhātehi dvīhi antehi mutto. Āvajjanatadārammaṇakkhaṇeti idaṃ yāva tadārammaṇuppatti, tāva pavattacittavāraṃ sandhāya vuttaṃ. “Supineneva diṭṭhaṃ viya me, suttaṃ viya meti kathanakāle pana abyākatoyeva āvajjanamattasseva uppajjanato”ti vadanti. Evaṃ vadantehi pañcadvāre dutiyamoghavāre viya manodvārepi āvajjanaṃ dvattikkhattuṃ uppajjitvā javanaṭṭhāne ṭhatvā bhavaṅgaṃ otarātīti adhippetanti daṭṭhabbaṃ ekacittakkhaṇikassa āvajjanassa uppattiyaṃ “diṭṭhaṃ viya me, suttaṃ viya me”ti kappanāya asambhavato. Ettha ca “supinantepi tadārammaṇavacanato paccuppannavasena atītavasena vā sabhāvadhammā supinante ārammaṇaṃ hontī”ti vadanti. “Yadipi supinante vibhūtaṃ hutvā upaṭṭhite rūpādivatthumhi tadārammaṇaṃ vuttaṃ, tathāpi supinante upaṭṭhitanimittassa parikappavasena gahetabbatāya dubbalabhāvato dubbalavatthukattāti vutta”nti vadanti. Keci pana “karajakāyassa nirussāhasantabhāvappattito tannissitahadayavatthu na suppasannaṃ hoti, tato tannissitāpi cittappavatti na suppasannā asuppasannavaṭṭinissitadīpappabhā viya, tasmā dubbalavatthukattāti ettha dubbalahadayavatthukattā”ti atthaṃ vadanti. Vīmaṃsitvā yuttataraṃ gahetabbaṃ.

Supinantacetanāti manodvārikajavanavasena pavattā supinantacetanā. Supinañhi

passanto manodvārikeneva javanena passati, na pañcadvārikena. Paṭibujjhanto ca manodvārikeneva paṭibujjhati, na pañcadvārikena. Niddāyantassa hi mahāvaṭṭiṃ jāletvā dīpe cakkhusamīpaṃ upanīte paṭhamam cakkhudvārikaṃ āvajjanam bhavaṅgam na āvaṭṭeti, manodvārikameva āvaṭṭeti. Atha javanam javitvā bhavaṅgam otarati. Dutiyavāre cakkhudvārikaāvajjanam bhavaṅgam āvaṭṭeti, tato cakkhuviññāṇādīni javanapariyosānāni pavattanti, tadanantaram bhavaṅgam pavattati. Tatiyavāre manodvārikaāvajjanena bhavaṅge āvaṭṭite manodvārikajavanam javati. Tena cittaena “kiṃ ayaṃ imasmiṃ ṭhāne āloko”ti jānāti. Tathā niddāyantassa kaṇṇasamīpe tūriyesu paggahitesu, ghānasamīpe sugandhesu vā duggandhesu vā pupphesu upanītesu, mukhe sappimhi vā phāṇite vā pakkhitte, piṭṭhiyaṃ pāṇinā pahāre dinne paṭhamam sotadvārikādīni āvajjanāni bhavaṅgam na āvaṭṭenti, manodvārikameva āvaṭṭeti, atha javanam javitvā bhavaṅgam otarati. Dutiyavāre sotadvārikādīni āvajjanāni bhavaṅgam āvaṭṭenti, tato sotaghānajivhākāyaviññāṇādīni javanapariyosānāni pavattanti, tadanantaram bhavaṅgam vattati. Tatiyavāre manodvārikaāvajjanena bhavaṅge āvaṭṭite manodvārikajavanam javati, tena cittaena ṇatvā “kiṃ ayaṃ imasmiṃ ṭhāne saddo, saṅkhasaddo bherisaddo”ti vā “kiṃ ayaṃ imasmiṃ ṭhāne gandho, mūlagandho”ti vā “kiṃ idaṃ mayhaṃ mukhaṃ pakkhittaṃ, sappīti vā phāṇita”nti vā “kenamhi piṭṭhiyaṃ pahaṭo, atibaddho me pahāro”ti vā vattā hoti. Evaṃ manodvārikajavaneneva paṭibujjhati, na pañcadvārikena. Supinampi teneva passati, na pañcadvārikena. Sesamettha suviññeyyameva.

Mahāsupinasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

7. Vassasuttavaṇṇanā

197. Sattame utusamutṭhānanti vassike cattāro māse uppannam. Akālepīti cittavesākhamaṣesupi. Vassavalāhakadevaputtānañhi attano ratiyā kīlītukāmatācittē uppanne akālepi devo vassati. Tatridaṃ vatthu - eko kira vassavalāhakadevaputto vākarakuṭakavāsikhīṇāsavatttherassa santikaṃ gantvā vanditvā aṭṭhāsi. Thero “kosi tva”nti pucchi. Ahaṃ, bhante, vassavalāhakadevaputtoti. Tumhākaṃ kira cittaena devo vassatīti. Āma, bhanteti. Passitukāmā mayanti. Temissatha, bhanteti. Meghasīsaṃ vā gajjitaṃ vā na paññāyati, kathaṃ temissāmāti. Bhante, amhākaṃ cittaena devo vassati, tumhe paṇṇasālaṃ pavisathāti. “Sādhū, devaputtā”ti pāde dhovitvā paṇṇasālaṃ pāvisi. Devaputto tasmīṃ pavisanteyeva ekaṃ gītaṃ gāyitvā hatthaṃ ukkhipi, samantā tiyojanaṭṭhānaṃ ekameghaṃ ahosi. Thero addhatinto paṇṇasālaṃ pavitṭhoti.

Vassasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

8-9. Vācāsuttādivaṇṇanā

198-199. Aṭṭhame aṅgehīti kāraṇehi. Aṅgīyanti hetubhāvena ñāyantīti aṅgāni, kāraṇāni. Kāraṇatthe ca aṅga-saddo. Pañcahīti hetumhi nissakkavacanam. Samannāgatāti samanuāgatā pavattā yuttā ca. Vācāti samullapana-vācā. Yā “vācā girā byappatho”ti ca, “nelā kaṇṇasukhā”ti ca āgacchati. Yā pana “vācāya ce kataṃ kamma”nti evaṃ viññatti ca, “yā catūhi vacīduccaritehi āraṭi...pe... ayaṃ vuccati sammāvācā”ti evaṃ virati ca, “pharusavācā, bhikkhave, āsevītā bhāvitā bahulīkatā nirayasamvattanikā hotī”ti evaṃ cetanā ca vācāti āgatā, na sā idha adhippetā. Kasmā? Abhāsītābato. “Subhāsītā hoti, no dubbhāsītā”ti hi vuttaṃ. Subhāsītāti

suṭṭhu bhāsītā. Tenassā atthāvahataṃ dīpeti. Anavajjāti rāgādiavajjarahitā. Imināssa kāraṇasuddhiṃ agatigamanādippavattadosābhāvañca dīpeti. Rāgadosādivimuttañhi yaṃ bhāsato anurodhavivajjanato agatigamanam durasamussitamevāti. Ananuvajjāti anuvādivimuttā. Imināssa sabbākārasampattiṃ dīpeti. Sati hi sabbākārasampattiyaṃ ananuvajjatāti. Viññūnanti paṇḍitānaṃ. Tena nindāpasamsāsu bālā appamāṇāti dīpeti.

Imehi khotiādīni tāni aṅgāni paccakkhato dassento taṃ vācaṃ nigameti. Yañca aññe paṭiññādīhi avayavehi, nāmādīhi padehi, liṅgavacanavibhattikālakārasampattihi ca samannāgataṃ musāvādādivācampi subhāsītanti maññanti, taṃ paṭisedheti. Avayavādisamannāgatāpi hi tathārūpī vācā dubbhāsītāva hoti attano ca paresaṅca anathāvahattā. Imehi pana pañcahaṅgehi samannāgatā sacepi milakkhubhāsāpariyāpannā ghaṭaceṭikāgītikapariyāpannāpi hoti, tathāpi subhāsītāva lokiyalokuttarahitasukhāvahattā. Tathā hi maggapasse sassaṃ rakkhantiyā sīhaḷaceṭikāya sīhaḷakeneva jātijarāmarāṇayuttaṃ gītikaṃ gāyantiyā saddaṃ sutvā maggaṃ gacchantā saṭṭhimattā vipassakabhikkhū arahattaṃ pāpuṇṇiṃsu.

Tathā tisso nāma āraddhavipassako bhikkhu padumassarasamīpena gacchanto padumassare padumāni bhañjitvā -

“Pātova phullitakokanadaṃ,
Sūriyālokena bhijjiyate;
Evaṃ manussattaṃ gatā sattā,
Jarābhivegena maddīyanti”ti. -

Imaṃ gītiṃ gāyantiyā ceṭikāya sutvā arahattaṃ patto.

Buddhantarepi aññataro puriso sattahi puttehi saddhiṃ aṭavito āgamma aññatarāya itthiyā musalena taṇḍule koṭṭentiya -

“Jarāya parimadditaṃ etaṃ, milātacammanissitaṃ;
Maraṇena bhijjati etaṃ, maccussa ghāsamāmisam.

“Kimīnaṃ ālayaṃ etaṃ, nānākuṇapena pūritaṃ;
Asucibhājanaṃ etaṃ, tadalikkhandhasamaṃ ida”nti. -

Imaṃ gītaṃ sutvā paccavekkhanto saha puttehi paccekabodhiṃ patto. Evaṃ imehi pañcahi aṅgehi samannāgatā vācā sacepi milakkhubhāsāya pariyāpannā ghaṭaceṭikāgītikapariyāpannā vācā hoti, tathāpi subhāsītāti veditabbā. Subhāsītā eva anavajjā ananuvajjā ca viññūnaṃ atthattikānaṃ kulaputtānaṃ atthappaṭisaraṇānaṃ, no byañjanappaṭisaraṇānanti. Navamaṃ uttānameva.

Vācāsuttādivaṇṇanā niṭṭhitā.

10. Nissāraṇīyasuttavaṇṇanā

200. Dasame nissarantīti nissaraṇīyāti vattabbe dīghaṃ katvā niddeso. Kattari hesa anīya-saddo yathā “niyyāniyā”ti. Tenāha “nissaṭā”ti. Kuto pana nissaṭā? Yathāsakaṃ paṭipakkhato. Nijjivaṭṭhena dhātuyoti āha “attasuññasabhāvā”ti. Atthato pana dhammadhātumanoviññādhātuviseso. Tādisassa bhikkhuno kilesavasena kāmesu manasikāro natthīti āha “vīmaṃsanattha”nti, “nekkhammaniyataṃ idāni me cittaṃ, kiṃ nu kho kāmavitakkopi uppajjissatī”ti vīmaṃsantassāti attho. Pakkhandanaṃ

nāma anuppaveso. So pana tattha natthīti āha “nappavisatī”ti. Pasīdanaṃ nāma abhiruci. Santiṭṭhanaṃ paṭiṭṭhānaṃ. Vimuccanaṃ adhimuccananti. Taṃ sabbaṃ paṭikkhipanto vadati “pasādaṃ nāpajjati”tiādi. Evaṃbhūtaṃ panassa cittaṃ tassa kathaṃ tiṭṭhatīti āha “yathā”tiādi.

Tanti paṭhamajjhānaṃ. Assāti bhikkhuno. Cittaṃ pakkhandatīti parikammacittena saddhiṃ jhānacittaṃ ekattavasena ekajjhaṃ katvā vadati. Gocare gatattāti attano ārammaṇe eva pavattattā. Ahānabhāgiyattāti tṭhitibhāgiyattā. Suṭṭhu vimuttanti vikkhambhanavimuttiyā sammadeva vimuttaṃ. Cittassa ca kāyassa ca vihananato vighāto. Dukkhaṃ paridahanato pariḷāho. Kāmavedanaṃ na vediyati anuppajjanato. Nissaranti tatoti nissaraṇaṃ. Ke nissaranti? Kāmā. Evañca kāmānanti kattusāmivacanaṃ suṭṭhu yujjati. Yadaggena kāmā tato nissaṭṭhanti vuccanti, tadaggena jhānampi kāmato nissaṭṭhanti vattabbataṃ labhatīti vuttaṃ “kāmehi nissaṭṭhattā”ti. Evaṃ vikkhambhanavasena kāmanissaraṇaṃ vatvā idāni samucchadavasena accantato nissaraṇaṃ dassetuṃ “yo panā”tiādi vuttaṃ. Sesapadesūti sesakoṭṭhāsesu.

Ayaṃ pana visesoti visesaṃ vadantena taṃ jhānaṃ pādakaṃ katvātiādiko avisesoti katvā dutiyatatiyavāresu sabbaso anāmaṭṭho, catutthavāre pana ayampi visesoti dassetuṃ “accantanissaraṇaṃcetha arahattaphalaṃ yojetabba”nti vuttaṃ. Yasmā arūpajjhānaṃ pādakaṃ katvā aggamaggaṃ adhigantvā arahatte tṭhitassa cittaṃ sabbaso rūpehi nissaṭṭhaṃ nāma hoti. Tassa hi phalasaṃpattito vuṭṭhāya vīmaṃsanatthaṃ rūpābhikṣaṃ cittaṃ pesentassa. Idamakkhātanti samathayānikānaṃ vasena heṭṭhā cattāro vārā gahitā. Idaṃ pana sukkhavipassakassa vasenāti āha “suddhasaṅkhāre”tiādi. “Puna sakkāyo natthī”ti uppannanti “idāni me sakkāyappabandho natthī”ti vīmaṃsantassa uppannaṃ.

Nissāraṇīyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

Brāhmaṇavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

Catutthapaṇṇāsakaṃ niṭṭhitaṃ.

ABOUT THIS TRANSLATION

This translation is part of the PaliVerse Project - the first complete, unified English translation of the Pāli Canon together with its Commentaries (Aṭṭhakathā) and Subcommentaries (Ṭīkā), accompanied by interactive study tools. PaliVerse is an ongoing project. The AI translations are continuously improved through experts' revisions and feedback. This text is the latest translation as of the date of download.

PDF Creation Date: 14 September 2026

HOW TO CITE

PaliVerse (2026). Subcommentaries. The Canon of Discourses - Subcommentaries. 4. The Collection of the Numerical Discourses - Subcommentaries. 05. Subcommentary on the Book of the Fives. 4. The Fourth Fifty Retrieved from paliverse.org

© 2026 The PaliVerse Project · All Rights Reserved
Centre for Study and Practice of Theravāda Buddhism
Civic Non-Profit Company registered in Greece
This PDF may be freely distributed for study and practice.

PaliVerse.org